

Dagthema: Groeten uit... Istanboel, Constantinopel, Byzantium

Overweging 25 augustus – Bart-Jan van Gaart

*“... Ook in onze politieke werkelijkheid rommelt het.
Mensen zijn ontevreden en boos op de politiek.
Uit protest stemmen ze op partijen die uitsluitend tegen van alles zijn.
Vooral tegen het establishment.
Partijen die willen afbreken wat door generaties sinds
de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog werd opgebouwd
en vrede heeft gebracht.
Maar verdachtmakingen en het zaaien van angst zal niet helpen ...”*

Eerste lezing volgens Johannes 13:34-35

Tweede lezing: Augustinus

Openingsgebed

Muziek: Way of love

Barbaros Erkö & Tan Tuncag

Lezing: Johannes 13:34-35

Kinderen, nog maar kort zal ik bij jullie zijn. Ik geef jullie een nieuw gebod: dat je elkaar liefhebt. Met de liefde die ik jullie heb toegedragen, moeten jullie ook elkaar liefhebben. Daaraan zal iedereen kunnen zien dat jullie leerlingen van Mij zijn: als jullie onder elkaar de liefde bewaren.’

Welkom en inleiding

Toen ik 18 was en mijn middelbare schooldiploma gehaald had, besloot ik dat het tijd werd dat ik meer van de wereld moest zien dan Nederland alleen. Zodoende besloot ik die zomer naar Istanbul te gaan liften. Die mededeling wekte wel wat verbazing bij mijn ouders, maar wat hun betreft had ik net zo goed kunnen zeggen dat ik naar de maan zou gaan. Ik was nog nooit verder geweest dan Antwerpen en Bad Bentheim dus dit snode plan zou wel nooit tot uitvoering komen. Zij maakten zich geen zorgen. Toch stond ik een paar weken later langs de weg met mijn duim omhoog, en vier dagen later was ik in Griekenland, even voorbij Thessaloníki. Daar ging het liften wat minder vlot omdat ik niet wist dat het opsteken van

een duim in Griekenland iets heel anders betekent dan in de rest van de wereld. Gelukkig was een Nederlands echtpaar zo goed mij mee te nemen naar het plaatsje Kesjan niet ver van Istanbul waar ik mijn eerste aanvaring met groene peper had. Diezelfde dag nog kwam ik aan in Istanbul en nam mijn intrek in een Youth Hostel vlak naast de Aya Sofia. Istanbul was een sprookje uit Duizend-En-Eén-Nacht. Al die Moskeeën met hun slanke hoge minaretten, overal krioelende mensen die elkaar iets trachtten te verkopen, de haven vol veerboten die naar de andere kant van de Bosporus gingen, de, toen nog, drijvende Galatabrug naar Beyoğlu aan de andere kant van de Gouden Hoorn. De bazars, de geuren, de geluiden: het was betoverend. Turkije stond in die dagen aan de vooravond van de zoveelste staatsgreep door het leger dus er gold een avondklok. Vanaf acht uur 's avonds moesten we in het hostel blijven. De eerste nacht werd ik ruw in mijn slaap gestoord door een harde stem in de nacht met heel veel echo's. Het klonk als een verbaal luchtalarm en ik schrok er behoorlijk van. Het was de eerste keer dat ik geconfronteerd werd met de gebedsoproep. "God is groot" klonk het. Wist ik veel. Wat ik wel weet is dat deze stad mij buitengewoon fascineerde, dat ik na die eerste keer nog een aantal keren in Istanbul ben geweest en er insjallah zeker nog eens heen zal gaan. Vandaag bereiken ons groeten uit Istanbul. Of beter gezegd: liefs uit Istanbul. Want over radicale liefde komen wij te spreken. Daarover straks meer.

Stilte

Gebed

Gij die niemand naar de ogen ziet,
die door geen geld, geen offers om te kopen zijt,
en die U door geen lied misleiden laat,
maar die ons ziet zoals wij zijn.
Die ons gebiedt en smeekt
de vreemdeling te geven brood en kleding.
Gelezen heb ik wat geschreven staat,
mij toevertrouwd aan onbewezen woorden:
Gij laat mijn ziel niet aan het dodenrijk.
Wegen ten leven hebt Gij mij doen kennen;
niet voor de afgrond hebt Gij ons gemaakt.
Geschreven staat uw Naam: Ik zal er zijn.

Lezing: Augustinus

Preken over de eerste brief van Johannes VIII-1

Liefde is een aangenaam woord, maar nog aangener is de werkelijkheid ervan. Wij kunnen niet altijd over de liefde spreken. Want wij hebben veel te doen en verschillende bezigheden eisen ons op en versnipperen ons leven. Hoewel er geen betere bezigheid is voor onze tong, is het onmogelijk altijd over de liefde te spreken. Maar al kunnen wij er niet altijd over spreken, we kunnen wel altijd van de liefde leven. In deze viering hebben wij het alleluia gezongen; wij kunnen daar echter niet altijd mee bezig blijven. We zingen het ook niet altijd één uur aan een stuk, maar slechts enkele minuten; dan zijn we weer bezig met iets anders. Alleluia betekent, zoals ge weet, "Loof de Heer".

Het is niet mogelijk de Heer onafgebroken met de mond te loven, maar Hem loven met onze levenswijze is altijd mogelijk. Werken van barmhartigheid, gevoelens van liefde, daden van Godsverering, ongerepte zuiverheid en bescheiden matigheid, moeten we zonder

onderbreking in praktijk brengen. Daarom moeten we steeds trouw zijn: zowel in het openbaar als thuis, zowel voor het oog van de mensen als in onze slaapkamer, zowel in ons spreken als in ons zwijgen, zowel bij ons werk als in onze vrije tijd. Deze deugden worden immers met het hart beleefd.

Wie zou in staat zijn alle deugden op te noemen? Ze zijn als het leger van de bevelhebber, die in uw geest woont. Zoals een bevelhebber door zijn leger laat uitvoeren wat hij verlangt, zo gebruikt de Heer Jezus Christus, vanaf het ogenblik dat Hij in het innerlijke van de mens woont, dat wil zeggen in onze geest door het geloof, deze deugden als zijn dienaren. Deze deugden zijn niet waar te nemen met onze ogen. Toch worden ze geprezen als men erover spreekt. Maar ze zouden niet geprezen worden, als men er niet van hield; en men zou er niet van houden, als men ze helemaal niet kon waarnemen. Dus moeten ze op een of andere wijze waargenomen worden, zij het dan niet met de ogen. Inderdaad, ze worden waargenomen met de innerlijke blik van het hart.

Door deze onzichtbare deugden wordt ons lichaam op tastbare wijze in beweging gezet. Bijvoorbeeld onze voeten om te gaan. Waarheen? Naar waar de goede wil, die de bevelhebber Christus dient, ze beweegt. Onze handen om iets te doen. Wat te doen? Wat de liefde, die ons wordt ingegeven door de Heilige Geest, van ons vraagt. De uiterlijke handelingen gebeuren zichtbaar, maar Hij die ze van binnenuit beveelt, is onzichtbaar. Wie de persoon is die in het hart beveelt, weet nagenoeg alleen Hij die beveelt, en degene die daaraan innerlijk gehoor geeft.

Muziek: Bokoroditsje Djabho

Divna Ljubojevic

Overweging

Ik weet niet of u het gevolgd heeft, maar op 31 maart van dit jaar werden in Turkije gemeenteraadsverkiezingen gehouden. Met alle media in zijn handen en een flinke repressie van de oppositie, lag het erg voor de hand dat de partij van de regerende president Erdogan zou gaan winnen. En dat gebeurde ook. Behalve in opvallend genoeg de twee grootste steden van het land, Ankara de hoofdstad en in de oude hoofdstad en grootste stad van het land Istanbul. Dat was onverdraaglijk voor Erdogan, dus heeft hij er alles aan gedaan om de uitslagen te betwisten. In Istanbul lukte dat. De kiesraad gebod nieuwe verkiezingen en de net geïnstalleerde burgemeester van de oppositie, Ekrem Imamoglu moest zijn post verlaten en de oppositie weer opnemen. Tot ieders verrassing was Imamoglu na dit besluit niet boos of bitter maar eerder vrolijk. “We hebben er zin in” zei hij dezelfde avond nog terwijl hij op het podium zijn mouwen oprolde. “Met een lach op ons gezicht, met hoop en liefde en met respect, gaan we terugnemen waar wij recht op hebben.” Imamoglu en zijn geestverwanten hadden een boek gelezen van de Turkse schrijver Bassoy, met de veelzeggende titel “Boek van de Radicale liefde” en geheel in de lijn van dat boek, besloten zij hun verkiezingsstrijd over een geheel andere boeg te gooien. En het lijkt te gaan werken. De filosofie van Bassoy is volgens Imamoglu als volgt: “Onze filosofie is dat het onmogelijk is om kwaad met kwaad te bestrijden. Tegen een kwade kracht, degenen die zich wapenen en vechten, kun je geen succes hebben door jezelf ook te wapenen. Maar met liefde kun je overwinnen. Tegenover ons staan leiders die angst inzetten om grote massa’s aan zich te binden. Als het hen lukt via die angst, dan kunnen wij mensen aantrekken via liefde. Angst is niet de enige krachtige emotie, er is er nog een: liefde, delen, samenleven. En wij zeggen: blijf weg van arrogantie, vervreemd mensen niet van je, omarm ook de aanhangers van je tegenstander. Er is een verschil tussen liefde en radicale liefde. Want zelfs dictators gebruiken liefde, maar hun liefde gaat uit naar degenen die hen liefhebben. Je moet dieper gaan en dat is radicale liefde: contact maken met mensen aan de andere kant, die soms vol haat tegenover je staan.”

Radicale liefde

Goh wat een vernieuwende manier van omgaan met je vijanden. Ik kan niet wachten op de vertaling van dat boek van die Turkse filosoof... Maar wacht eens, “radicale liefde”, “contact maken met mensen aan de andere kant, die soms vol haat tegenover je staan”, waar heb ik dat eerder gehoord? O ja, natuurlijk, ene Jezus uit Nazareth sprak tweeduizend jaar geleden al over radicale liefde. Dat wil zeggen “je moet elkaar liefhebben. Je moet je naaste liefhebben. Je moet de vreemdeling liefhebben die is als jij. Je moet geen kwaad met kwaad vergelden. Heb je vijanden lief.”

Maar wie is in het verhaal van Jezus eigenlijk de vijand? De Joden? Nee, niet de Joden. Jezus was immers zelf een Jood. De Farizeeën en Schriftgeleerden? Ook niet, zij waren super geïrriteerd door de wijze waarop Jezus hun telkens weer van repliek diende, maar Jezus laat zich niet verleiden tot een strijd. Als wij nu de evangelieverhalen lezen, komt er eigenlijk maar één vijand naar voren: het ego. Onze grootste vijand, dat zijn wij zelf. “Hebt uw vijanden lief” ligt dus in het direct verlengde van “Heb lief je naaste zoals jezelf”.

Verzetsliteratuur

Maar voor de evangelist die zich bedient van de naam Johannes was die vijand een heel andere. Een massieve werkelijkheid. Een politieke werkelijkheid. Voor hen was Jezus van Nazareth geen goeroe die mooie spirituele gedachten verspreidde en je deed werken aan innerlijke groei en zelfontplooiing en meer van dat soort geweldige termen die

tegenwoordig zo in de mode zijn. Nee, voor hen was Jezus de inspirator in het zich staande houden tegenover een machtige tegenstander die regelmatig zijn tanden liet zien. Geen esoterische of spirituele besognes, maar een realiteit, een enormiteit bovendien die de werkelijkheid beheerste tot in de details: de vijand van de jonge kerk was het Romeinse rijk. Het Nieuwe Testament is niets anders dan verzetsliteratuur en de grote inspirator was Jezus van Nazareth, in Joods jargon de Messias. In het Grieks de Christus. Messias is in heel de Hebreeuwse Bijbel de figuur die recht en gerechtigheid zal brengen en vrede bovendien. Die het volk Gods zal samenbrengen en gelukkig zal maken. In het jonge Christendom en het Jodendom van die tijd was er genoeg reden om uit te zien naar een nieuwe werkelijkheid. Het broeide. Er kwam steeds meer verzet tegen de Romeinen. In het jaar 66 kwam het tot een Joodse opstand tegen de Romeinen. Deze eindigde met de verwoesting van Jeruzalem en haar Tempel in het jaar 70. Voor de derde keer werden de Joden uit Israël gedeporteerd en raakte verspreid over de hele toen bekende wereld. Het is in dit licht dat we het Nieuwe Testament moeten lezen. Verzetsliteratuur of zo u wilt opwekkingsliteratuur om staande te blijven en moed te houden onder de Romeinse overheersing. Maar voor Christenen gold bovendien dat dit moest gebeuren in de geest van Jezus. 2000 jaar later lijkt men in Turkije ook ontdekt te hebben dat liefde het antwoord is op haat en onderdrukking.

Ontevreden, boos op de politiek

En wij? Ook in onze politieke werkelijkheid rommelt het. Mensen zijn ontevreden en boos op de politiek. Uit protest stemmen ze op partijen die uitsluitend tegen van alles zijn. Vooral tegen het establishment. Partijen die willen afbreken wat door generaties sinds de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog werd opgebouwd en vrede heeft gebracht. Maar verdachtmakingen en het zaaien van angst zal niet helpen. Kalmtte, verstand, realiteitszin en bovenal liefde zijn de antwoorden die we nodig hebben op de problemen van deze tijd. Met stroop vangt men vliegen, niet met azijn. Mooie woorden, maar niets is moeilijker dan de aansporingen om onze vijanden lief te hebben. Het aangaan van het gesprek vergt het uiterste van ons uithoudingsvermogen en zelfbeheersing. En toch zal het moeten. Wij mogen onze samenleving niet overlaten aan het recht van de sterkste, aan ploert en moordenaar. We mogen onze leefomgeving niet overlaten aan uitvreter en woekeraar. Heel de verzameling boeken die Bijbel heet, roept ons op tot liefdevol verzet, tot handelen en gaan in de goede richting. Alleen dan zullen mensen, ooit, de dag ontmoeten waarop die droom van een nieuwe hemel en een nieuwe aarde werkelijkheid zal worden. Laten we dus voortgaan op de weg naar die dag. Naar de toekomst, naar de dag van de vrede. De dag dat de naam IK ZAL ER ZIJN ieders naam geworden is.

Terug naar 1980. In Istanbul schalde uit iedere hoek een lied. Een zomerhit, over een Woman in Love.

Muziek: Woman in love

Barbara Streisand

Intermezzo

Muziek: Live is beautiful that way

uit: La vita est bella, Movie Quintet

Tafelgebed

We breken en delen brood
en we bidden
in onzekerheid en onmacht – hoe te gaan in deze wereld
In hoop – gevestigd op een stem die richting geeft en verenigt
en in herinnering – van wat ons al eens is aangezegd en voorgedaan
Zo roepen wij tot jou, Levende,
en stemmen ons op jou af
Wees gezegend
jij die licht en leven bent
voorbij de schaduw van dood
Levenslicht, Naam boven ons uit
Gezegend jij om mensen die jouw weg durven gaan
om zovelen die moed putten uit wat hen is aangezegd
woorden van goedheid en geluk: jij mag er zijn
jij – ook al aarzel je zelf – jij bent op de goede weg
Gezegend jij om die lange rij van mensen
tot op vandaag
Gezegend dit brood,
zoals ons is voorgedaan door Jezus van Nazareth.
die uitdeelde tot het laatst van zijn leven.
Doe als ik, zou hij hebben gezegd,
om voor altijd verbonden te zijn.
Zo bidden wij hem achterna
om hoop en richting,
om vrede en gemeenschap
tussen alle mensen

Nodiging

Moge het delen van dit brood en deze beker
ons hart versterken,
dat wij vol hoop meewerken
aan een nieuwe wereld
waar brood en recht en waardigheid
en liefde is voor al wat leeft.

Breken en delen van brood en wijn

Muziek: Her Sey Fani

Tarkan

Voorbeden

Kom Geest van God-Ik zal er zijn
adem van in den beginne.
Kom Geest van uittocht en bevrijding
stuwkracht naar een nieuwe wereld
verzacht ons hart

maak wijd open ons verstand
doe ons geloven in mensen
verheug ons, vuur ons aan
dat wij ontbloeien in jeugd
zo jong en oud als wij zijn.

Om taal die verbindt,
om woorden die aaneensmeden –
die ieder verstaat in zijn eigen taal.
gebroken mensheid richting gewezen,
een taal van hoop en vrede.

Dat wij anders leren denken,
buiten de gebaande wegen, de gangbare sporen.
Dat wij leren ons te vernieuwen,
de sprong te wagen,
te breken met al het oude
dat ons vastlegt en niet vooruithelpt.
Dat wij alles in het werk stellen
om deze aarde een nieuw gezicht te geven.

Moge het ons gegeven zijn mens en dier te bevrijden,
toekomst te vestigen voor al wat leeft.

Dat religies en levensbeschouwingen de handen ineenslaan
om gezamenlijk onrecht te bestrijden
en deze aarde, de enige die wij hebben, voor de ondergang te behoeden.

Dat de leiders in deze wereld hun verantwoordelijkheid nemen
om nieuw begin te maken, ten behoeve van allen -
Voor al die kinderen uit asielcentra. In het niets verdwenen.
Wie weet hun namen, hun lot?
Dat zij gezocht worden en in veiligheid worden gebracht.
Dat zij het leven kunnen leven dat wij willen voor onze en alle kinderen.

Voor hen in ons midden die ziek zijn,
om bijstand en troost,
om genezing als dat mogelijk is,
om verzachting van pijn en leed.
Voor allen die hen nabij zijn,
mantelzorgers, familie en vrienden.

Onze doden gedenken wij,
allen die wij zo missen.
In stilte hun namen.

Dat wij, zoals wij hier bijeen zijn,
elkaar vasthouden en blijven bemoedigen,
dankbaar voor om zoveel vriendschap,
vastbesloten samen voort te gaan.
En dat wij het niet opgeven onderweg,

cynisch geworden, wanhopig,
bedroefd of gelaten.

Zo, met deze woorden en nog andere,
met alles wat in ons omgaat,
komen wij nader tot U en bidden:

Onze Vader

Onze Vader in de hemel
Uw naam geheiligd
Uw koninkrijk komend
Uw wil geschiedend
zo moge het zijn
op aarde en in de hemel.
Geef ons brood van genade
morgen, vandaag nog
kwijt onze schulden
leer ons vergeven.
Moedig ons aan
dat wij voortgaan
op de weg van het leven.

Slottekst

Als onze gemeenschap niet een plaats is
waar mijn tranen worden begrepen,
waar moet ik dan naar toe om te huilen?
Als onze gemeenschap niet een plaats is
waar mijn geest vleugels krijgt,
waar moet ik dan heen vliegen ?
Als onze gemeenschap niet een ruimte biedt
waar mijn vragen worden gehoord,
waar moet ik dan zoeken ?
Als onze gemeenschap niet een ruimte biedt
waar naar mijn gevoelens kan worden geluisterd,
waar moet ik dan naar toe om te spreken ?
Als onze gemeenschap niet een gemeenschap is
waar ik begrepen word zoals ik ben,
waar kan ik dan naar toe om te zijn ?
Als onze gemeenschap niet een plaats is
waar ik kan proberen en leren en groeien,
waar kan ik dan gewoon mijzelf zijn.

Zegen

